

Ігор ГЕРЕТА, приятель Олега Полянського

ЩОБ ДУХ СВЯТИЙ ЗІЙШОВ

ІСТОРИК, що накопичує факти, систематизує їх, відтворює на цій підставі певний історичний період чи історичну постать заслуговує всілякої поваги. Він може все своє життя присвятити цій справі. Але незрівняно вищим в історичній науці є теоретичний аспект, без якого історична думка нидіє й зупиняється у своєму русі. І тут вкрай важливо, щоб не запізнитися й вловити цю неповторну мить: пора!

Чи є такі історики у Тернополі? Є! Насамперед, це — Олег Полянський, котрий старається теоретично обґрунтувати найважливіші проблеми історії України, яка неймовірно постраждала від більшовицької «інтернаціональної» фальсифікації. Це стосується, передусім, етногенезису українського народу й українського державотворення, а в рамках останньої проблеми особливо викривлена боротьба за українську самостійність у 1917-1921 роках та національно-визвольні змагання українського народу під керівництвом ОУН.

Виступає з доповіддями на наукових конференціях, симпозіумах та академіях, друкує статті, розвідки, студії та книжки, в яких торкається цих проблем. Так, Інститут національного відродження України видав у 1992 році його дослідження «Відродження української державності у 1917-1921 рр.», яке розійшлося по Україні та за рубежем. Це також монографії «Західна Україна в двох революціях: 1848, 1918», а особливо монографічний збірник «Студії з історії України», який незабаром побачить світ. У книзі поміщено солідну загальну розвідку «Концептуальні проблеми історії України», а також студії про походження українського народу і становлення його державності, зокрема про національний рух ХІХ ст., рух опору в Радянській Україні (практично перше таке дослідження), вплив ОУН на українське суспільство, український національно-визвольний рух 2 половини 40-х—початку 90-х рр. тощо. Цих питань він торкається у вступних статтях до книжки В. Паучка «Етногенезис українського народу і становлення української символіки» (Тернопіль, 1993) та до збірника «На півночі, на Волині створилась армія УПА» (Тернопіль, 1996).

Теоретичні погляди талановитого історика справляють значний вплив на становлення молодого, але обнадійливого історичного факультету педагогічного університету, де працює доцентом кафедри історії України. На жаль, поки що не всі вже звільнились від ідеологічних догм минулого й не можуть до кінця усвідомити, що підґрунтям концепції історії України може бути лише національна ідея. Як би там не було, але стільки цікавих й діяльних молодих науковців та громадських діячів-патріотів, як історичний факультет, не дав жодний інший. І в цьому теж немалий вклад доцента Полянського.

Досить простудіювати його навчальну програму історії України, яка вийшла окремим виданням у 1994 році чи методичний посібник «З історії Тернопільщини». А його спецкурси! «Джерелознавство й історіографія історії України», «Проблеми українського етнодержавознавства», «Український національно-визвольний рух у ХХ ст.».

На високому рівні написані керовані ним дипломні студентські роботи (деякі з них стали дисертаціями), а останнім часом він готує кандидатів наук. Їх дисертації охоплюють дуже складні проблеми боротьби за незалежність України у 20-50-х роках ХХ ст. Вони стосуються діяльності Української військової організації (УВО), ОУН та УПА. Тобто йде мова про рух, який ще дотепер у самостійній Україні не отримав офіційного державного визнання. Болюча двозначність. Проте, напевне, в умовах боротьби за істину викристалізується певна наукова школа. Це стосується також інших періодів історії України.

Основа для теперішніх наукових зацікавлень була закладена молодим науковцем ще під час десятирічної праці в Інституті українознавства НАН України у Львові, де у 1985 р. захистив кандидатську дисертацію на тему «Селянське повстання 1846 р. в Галичині», в якій чимало уваги приділено революційному селянському рухові на Чортківщині. Назвемо оті базові праці О.Полянського. Це — «Руська трійця» в історії суспільно-політичного руху й культури України, яку видав у співавторстві у Києві в 1987 р. Це — збірник документів про «Русалку Дністрову», який вийшов дещо пізніше — у 1989 р.

Під час праці Олега у Львові відбулося наше заочне знайомство. У 1981 р. за рекомендацією теперішнього директора Інституту українознавства видатного історика Ярослава Ісаєвича Полянський написав рецензію на мою багатостраждальну книжечку про Бережани і надіслав її до «Вільного життя». Відповідь була, по суті, образливою: рецензію, ми, мовляв, не надрукуємо, бо в Тернополі є кому писати рецензії і на цю книжку їх вже написано кілька. До того ж це була неправда. Лише набагато пізніше Олександрові Астаф'єву (тепер він доцент Ніжинського педуніверситету) вдалося опублікувати одну-єдину, до того ж вкрай обскубану рецензію в «Ровеснику».

І хоч переїзд до Тернополя був майже вимушений, Олег Полянський не шкодує, бо тут остаточно став на ноги, відчув смак до повністю самостійної праці (часом опіка старших приятелів стає вже обтяжливою). Швидко став своїм у цьому місті, яке полюбив з усією щирістю його душі. У наш час нема більш-менш культурного тернопільця, щоб не знав цього розумного й інтелігентного вченого.

Крім університетської праці, цьому сприяла його невтомна діяльність на громадсько-політичній ниві. Ось що сказав він сам про себе в інтерв'ю газеті «Русалка Дністрова» у січні 1994 р.: «Якщо людина справді вболіває за Україну, за її долю, то вона не може бути осторонь процесу державотворення. Тому я вже з 1989 р. брав активну участь в громадсько-політичному житті краю, був делегатом установчої конференції Товариства української мови ім.Т.Г.Шевченка, установчого з'їзду Народного Руху України. Він був усюди, де вирувала українська національна революція кінця 80-х початку 90-х років. Не випадково його багато разів обирали до Крайової Ради та до Проводу Тернопільської крайової організації НРУ. До партії Ю.Костенка не пішов, бо не вважає її рухівською. Мріє про об'єднання рухівських та усіх національно-патріотичних сил.

Особливу популярність п.Олегові принесли щотижневі радіопередачі «Отчий світильник» (від 1991 р. — 350 передач) та телепередачі «Історії вимір». Скільки любові до України, глибоких знань історика й політолога містять вони. Скільки вдячних слухачів вони виховали, викресали у їхніх серцях незгасимий патріотизм та віру у велике прийдешнє рідного народу.

У своїй праці О.Полянський проявляє подиву гідне вміння використати свої надзвичайно цікаві стажування. У 1991 р. в Українському Вільному Університеті в Мюнхені разом з групою українських істориків слухав лекції знаменитих українців з цілого світу: В.Яніва, А.Жуковського, А.Камінського, В.Косика, І.Кошелівця, І.Качуровського, С.Козака, Ю.Бачі, Д.Степовика, інших.

Особливе враження на нього справив тоді вже почесний ректор університету у Мюнхені Володимир Янів. Так вийшло, що в момент проголошення незалежності України слухачі з України перебували з Янівим у мандрівці. Вкрай схвилюваний багаторічний борець за українську ідею В.Янів підняв тост за Україну і вперше в житті випив келих вина. У професора п.Олег взяв тоді рукопис його невеличкої, але цінної праці «Українська вдача і наш виховний ідеал», яку видав із власним вступним словом у Тернопільському рухівському видавництві у 1992 р. У 1995 р. в Лондоні та Оксфорді Полянський пройшов політологічне стажування, яке проводили консервативна партія Великобританії.

Окрема сторінка діяльності Олега Полянського це його праця в редколегіях тернопільських газет «Тернове поле» та «Ровесник» і журналів «Тернопіль» та «Мандрівець». Особливо заслуговує на увагу робота над рухівським «Терновим полем», передусім під час видання перших її номерів. Мені довелося брати участь у цій повністю підпільній праці, зокрема, ночами у хаті редактора газети Левка Крупи у Великій Березовиці. Було тяжко. Олегові, як і нам всім, доводилося писати по кілька заміток в один номер, редагувати й переглядати десятки чужих дописів. Зрештою, це було небезпечно. Ще існував червоний монстр. За газетою полювали. Не випадково Левко Крупа брав квиток в один бік, а їхав в інший, щоб щасливо добратися до Вільнюса, де тоді друкувалася газета. До речі, шлях до Литви виявив пан Олег. Щасливі то були години!

Наш ювіляр багато писав і пише для найрізноманітніших наукових збірників, журналів «Дніпро», «Дзвін», «Український історичний журнал», усіх тернопільських газет, а також у «Другові читача», «Вільній Україні», «Літературній Україні» тощо. Він любить альманах-річник «Тернопілля». Подає до нього свої улюблені студії. Зичить якнайшвидшого відновлення його видання.

Така діяльність О.Полянського, звичайно, не могла залишитися непоміченою. Йому одному з перших присвоєно звання лауреата Всеукраїнської премії ім.Братів Лепких. Віримо, що найближчим часом він отримає звання Заслуженого працівника освіти.

Вважати пана Олега ласкавцем долі ніяк, отже, не можна. На його шляху були постійні труднощі, стежило за ним недремне око безпеки. Але без труднощів він і сам не уявляє свого подальшого життя. Часом втомлюється, денервується... А потім переводить подих і йде далі, як писав поет, «натхненною ходою».

Турбується про видання цікавої публіцистичної праці лікаря з Луганщини Олександра Семенченка «Остання зупинка», пише до неї передмову, а потім влаштовує репрезентацію книги, яка нещодавно вийшла друком у Тернополі. У 1998 р. Інститут національного відродження, в якому пан Олег є завідувачем відділу історії, видав його «Історичні силуети», портрети наших державотворців: Б.Хмельницького, Т.Шевченка, Я.Головацького, М.Грушевського, С.Петлюри, Я.Стецька, Р.Шухевича, В.Яніва, В.Кубійовича, М.Чубатого, І.Драча. У вступній статті до цієї книжки я писав: «Як справжній науковець, О.Полянський іде своїм шляхом. Його статті відзначаються тим, що він не подає біографій тієї чи іншої особи, а прагне визначити її сутність, поставити важливу проблему, поглибити якийсь аспект або вказати на уроки, котрі впливають з діяльності історичної особи».

Тепер готуємо разом з Олегом перше видання «Наукових записок ІНВУ». У цьому виданні беруть участь усі кращі науковці Тернополя, — історики, археологи, мистецтвознавці, філологи, — а також відомі дослідники з інших міст, як приміром, Ярослав Дашкевич зі Львова та Валерій Шевчук із Києва. Незабаром побачать світ «Нариси з історії українського національно-визвольної боротьби ХХ ст.» Олега Полянського, які без сумніву будуть поважним внеском в українську історичну науку.

Звідки ж така любов до свого народу, звідки така працьовитість й інтелігентність? Насамперед, від батьків-педагогів. Мама — історик, батько — літератор. Істориком є дружина Полянського пані Оксана. Прагне якимось віддячитись батькам, турбується про їхнє здоров'я, їздить до них, хоч до Сокаля неблизько. Душевно рівновагу знаходить у своїй дружині, у дітях Світозарі й Тарасові, зятеві й невістці, а особливо у внучці, маленькій Оксанці, яка дуже любить дідуся і готова щебетати йому безперервно.

А народився Ювіляр 25 червня 1950 р. в селі Нестаничах на Львівщині. І те, що якраз у цьому селі були священиками Маркіян Шашкевич та Іван Вагилевич сприймається як добрий знак. Певне не випадково Олег досліджує їхню діяльність. Не пропав намарне рік праці завідувачем сільського Будинку культури після закінчення Вузької середньої школи.

У 1973 р. закінчив історичний факультет Львівського університету, де слухав лекції Я.Кіся, М.Кравця, О.Карпенка, Ю.Сливки, Ф.Стебля... Вдячний їм. А потім було кілька літ праці учителем історії Сокальської середньої школи №1. А далі вже знаємо, що було.

Тримаю у руках бібліографічний покажчик праць Олега Полянського, який щойно вийшов (275 позицій!). І думаю: «Хай Бог благословить Вас, український Професоре, на подальшу працю. Її чекає Ваша натружена земля, її добрий народ, який обов'язково вибере собі високу долю».

На Зелену неділю ми були разом з Олегом у Катедральному соборі. Молилися щиро і радісно. А потім отець Мартин, який народився в Англії, освячував наші квіти й татарське зілля. Я спитав товариша: «За що ти найбільше сьогодні молився?» — «За те, щоб Дух Святий зійшов на кожного українця», — була відповідь.

О дай-то, Боже!